

# АРТУР КОНАН ДОЙЛ



## 1. ЛІНІЇ РОЗПЛИВАЮТЬСЯ

Поки ці приголомшливі події ще свіжі в моїй пам'яті і не стерті потоком часу, я повинен відтворити їх з усією точністю.

Зараз, коли я пишу ці рядки, мене дивує, що саме нашій маленькій групі «Загубленого світу» – професору Челленджеру, професору Саммерлі, лорду Джону Рокстону і мені – знов довелося пройти крізь дивовижні випробування.

Коли кілька років тому на шпальтах Daily Gazette я описував нашу сенсаційну подорож Південною Америкою, то не думав, що коли-небудь буду розповідати про набагато більш дивовижну пригоду, яка затьмарює собою все, що дотепер відбувалося в людській історії.

Подія ця сама по собі надзвичайна, але обставини, за яких ми четверо, на той час виявилися разом і змогли пережити її у якості спостерігачів, склалися вельми просто і логічно.

Я намагатимусь писати якомога коротше, хоча і добре усвідомлюю, що чим більш детальнішим буде моє пояснення, тим більше воно буде радістю для читачів, оскільки цікавість громадськості ще й досі не вгамована.

Отже, у п'ятницю двадцять сьомого серпня, – цей день залишиться навіки пам'ятним у всесвітній історії, – я спустився до редакції моєї газети, щоб відпроситися у триденну відпустку у містера Мак'Ардла, завідувача нашим відділом новин. Старий добрий шотландець похитав головою, почухав пухнастий рудий пух на потилиці і нарешті втілив у слова своє негативне ставлення до мого клопотання:

— До вашого відома, містере Мелоун, ми мали для вас, якраз в найближчі дні, дещо виняткове завдання, яке тільки ви можете виконати належним чином.

— Мені дуже шкода, — відповів я, намагаючись приховати своє розчарування. — Звичайно, якщо я вам потрібен, то питання закрите. Втім, мені треба відлучитися у дуже важливій справі і якщо я міг би бути позбавлений...

— Не думаю, що це можливо.

Це було гірко, але я намагався не подавати виду. Зрештою, це була моя власна провина, бо я повинен був давно знати, що журналіст не має права на власні плани.

— В такому разі я викину це з голови, — сказав я безтурботністю, на яку лише був здатний. — Яке було завдання?

— Інтерв'ю з цим дияволом з Ротерфілда.

— Ви маєте на увазі професора Челленджера? — вигукнув я.

— Саме це я маю на увазі. Минулого тижня він вхопив за комір молодого Алека Сімпсона з Courier і волочив його за собою цілу милю по шосейній дорозі. Напевне, ви читали про це в поліцейській хроніці. Наші молоді співробітники вважають за краще брати інтерв'ю у алігатора, що втік зі звіринцю. Ви — єдина людина, здатна на це і до того ж давній друг цього крокодила.

— Це надзвичайно спрощує справу! — сказав я з полегшенням. — Я для того і просив у вас відпустку, щоб відвідати професора Челленджера. Наближається річниця надзвичайної пригоди, яку ми пережили вчотирьох і він запросив нас усіх до себе відсвяткувати цей день.

— Чудово! — вигукнув Мак'Ардл, потираючи руки і сяючи очима крізь скельця окулярів. — Отже, ви зможете вивідати у нього багато цікавих речей. Якщо би на його

місці був хтось інший, я б сказав, що воно того не варто, але цей хлопець вже одного разу мав рацію, і хтозна, чим скінчиться справа на цей раз.

— Що мені треба вивідати? — запитав я. — Що трапилося?

— Хіба ви не читали його лист «Наукові можливості» в сьогоднішній Times?

— Ні, не читав.

Мак'Ардл пірнув під стіл і підняв газету з підлоги.

— Читайте вголос, — сказав він, вказуючи мені на одну з колонок, — буду радий почути це знов, тому що не знаю, чи все правильно я зрозумів.

Ось той лист, що я прочитав:

### НАУКОВІ МОЖЛИВОСТІ.

З втіхою, до якої, однак, приєднались деякі менш приемні почуття, прочитав я надзвичайно самовдоволений і надзвичайно недоладний лист Джемса Вілсона Мак'Фейла, надрукований у вашій газеті, у якому йдеться про Фраунгофери лінії, що розпливаються в спектрах планет і нерухомих зірок. Цей джентльмен вважає таке явище абсолютно несуттєвим, хоча всякий більш-менш гострий розум надав би йому особливого значення, тому що воно в підсумку може відбитися на добробуті всіх живих істот. Я не можу, звичайно, розраховувати, що наукові терміни будуть зрозумілі тим нездарам, які звикли черпати свої знання в щоденних газетах, а тому постараюся пристосуватися до їх низького розумового рівня і пояснити стан речей наочним прикладом, який, сподіваюся, виявиться доступним розумінню ваших читачів.

— Неможлива людина! — вигукнув Мак'Ардл. — Висмикне пір'я у новонародженого пташеняти і розсварить зібрання

квакерів. Непарма Лондон став налаштований проти нього. А це прикро, містере Мелоун, тому що голова у нього дійсно світла. Нумо, послухаємо тепер це порівняння.

Припустимо, — продовжував я, — що жменька пов'язаних один з одним корків повільно лине по хвилях Атлантичного океану. День за днем корки повільно плывуть вперед при незмінних обставинах. Якби ці корки володіли відповідним розумом, вони, ймовірно, були б упевнені, що такий стан речей вічний і незмінний. Ми ж, наділені значно більшою кмітливістю, знаємо, що, мабуть, може статися щось таке, чого корки не очікують. Так, наприклад, вони можуть наскочити на корабель або на сплячого кита або заплутатися в водоростях. Зрештою їм належить, можливо, опинитися викинутими на скелястий берег Лабрадору.

Але цього всього вони передбачити не можуть, тому день у день погойдуються на хвилях безмежного, на їхню думку, і вічно незмінного океану. Ваші читачі, ймовірно, вже здогадалися, що при цьому порівнянні під океаном я розумію нескінченний ефір, крізь який ми мчимо, і що пов'язані один з одним корки являють собою маленьку, незначну планетну систему, до якої ми належимо. Світило третього ступеня з купкою жалюгідних супутників — мчимо ми, за незмінних на вигляд обставин, назустріч невідомому кінцю, якийсь жахливій катастрофі, що підстерігає нас на останній межі простору, де ми впадемо в якусь ефірну Ніагару або розіб'ємося об якийсь незримий Лабрадор.

Я анітрохи не поділяю поверхневого і неосвіченого оптимізму вашого співробітника Джемса Вілсона Мак'Фейла і вважаю, навпаки, що належало б якнайточніше

досліджувати зміни нашого космічного середовища. Зрештою, вони можуть означати нашу загальну загибель.

— З нього вийшов би чудовий проповідник! — зауважив Мак'Ардл. — Слова гримлять, як звуки органу. Подивимося, однак, що викликає його занепокоєння.

Те, що в спектрі розпливаються і зникають Фраунгоферові лінії, — читав я далі, — вказує, по-моєму, на зміну в космосі — і до того ж на вельми своєрідну зміну. Світло планет є, як відомо, відображенням сонячного світла. Світло нерухомих зірок, навпаки, випромінюється ними безпосередньо.

Тим часом в даний час однакова зміна спостерігається як в спектрі планет, так і в спектрі нерухомих зірок. Чи можна, справді, шукати причину цього явища в самих планетах і нерухомих зірках?

Це я вважаю неприпустимим.

Яким загальним змінам могли б вони раптом піддатися? Та чи не криється причина цієї зміни в земній атмосфері? Це мабуть можливо, але неправдоподібно, бо на це у нас немає явних вказівок, а відповідні хімічні дослідження не дали жодних результатів.

Яка ж існує третя можливість? Зміна таїться в нескінченно тонкому ефірі, живому Медіумі, який з'єднує зірку із зіркою і наповнює всесвіт. Глибока підводна течія повільно несе нас в цьому океані. Так хіба важко припустити, що ця течія тягне нас в такі ефірні зони, які є новими для нас і мають властивості, абсолютно нам невідомі? Очевидно, в ефірі сталася зміна саме такого роду. Космічна зміна спектра говорить на користь такого припущення.

Ця обставина може бути сприятлива для нас, може таїти в собі небезпеку для нас і може, по-третє, не бути пов'я-

заною з будь-якими наслідками для нас. Поки ми про це нічого не знаємо. Нехай недоумкуваті спостерігачі відмахуються від цього всього, як від речі, що не має значення. Всякий, хто, як і я, наділений дещо гострим розумом, повинен зрозуміти, що можливості, приховані у всесвіті, не обмежені нічим і що розумніший за всіх той, хто завжди готовий до непередбаченого.

Ось наочний приклад: хто може довести, що таємнича епідемія, що спалахнула серед тубільних племен Суматри, — повідомив той же номер вашої газети, — не є в деякому зв'язку з передбачуваною мною космічною зміною, на яку, можливо, саме ці народи реагують легше, ніж європейці? На це питання не можна поки відповісти ні «так», ні «ні». Проте той, хто не зрозумів би, що це в науковому сенсі можливо, був би невиправним дурнем.

З повагою,

ДЖОРДЖ ЕДУАРД ЧЕЛЛЕНДЖЕР.

БРИТАРІ, РОТЕРФІЛД.

— Прекрасний лист, — сказав Мак'Ардл і, задумавшись, вставив сигарету в довгу скляну трубку, що служила йому мундштуком. — Що скажете, містере Мелоун?

На свій сором, я повинен був зізнатися, що анічогісінько не знав про це спірне питання. Що таке, перш за все, Фраунгоферові лінії? Мак'Ардл, що був вже проінформований редактором нашого наукового відділу, дістав з письмового столу дві багатобарвні яскраві стрічки, вельми схожі на ті, якими прикрашають свої кепі молоді честолюбні члени крикет-клубів. Він показав мені чорні лінії, що перетинали паралельно ряди кольорів — червоного, оранжевого, жовтого, зеленого, блакитного, синього, фіолетового.

— Ось ці темні смуги і називаються Фраунгоферовими лініями, — сказав він. — Всі кольори в сукупності — це і є світло. Будь-яке світло, проходячи крізь призму, дає ці кольори — і до того ж завжди одні й ті ж. Але справа не в кольорах. Визначальне значення мають лінії, тому що вони змінюються залежно від того, яке тіло випромінює світло. Ці лінії, зазвичай абсолютно чіткі, за останній тиждень розпливлися, і астрономи не можуть порозумітися щодо причини цього явища. Ось вам фотографія цих ліній, що розпливлася. Завтра вона з'явиться в нашій газеті. Досі публіка цим не цікавилася, але тепер, по-моєму, вона сполошилася під впливом листа Челленджера в Times.

— А при чому тут Суматра?

— Так, насправді, від ліній, що розпливаються у спектрі, до хворих тубільців на Суматрі велика відстань. Але Челленджер вже довів нам одного разу, що його твердження мають під собою ґрунт. До того ж, згідно зі щойно отриманої з Сінгапуру телеграми, раптово згасли маяки в Зондській протоці. Внаслідок цього там сіли на мілину два кораблі. Все це разом узятє послужить вам, в будь-якому випадку, достатнім матеріалом для інтерв'ю з Челленджером. І якщо ви у нього дійсно про щось довідаєтесь, надішліть нам матеріал для ранкового випуску.

Я попрощався з Мак'Ардлом. На сходах я почув, як в приймальні називали моє ім'я. Це був посильний, який приніс мені телеграму, яка прибула на мою адресу в Стрітем.

Телеграма була мені послана саме тією людиною, про яку тільки що ми говорили, і була такою:

Мелоун, 17, Хилл-стріт, Стрітем. Привезіть кисень. Челленджер.



«Привезіть кисень!» Я згадав, що професор має гумор слона, який іноді підбурює його до самих недолугих і незграбних дотепів. Чи не був це один з тих жартів, від яких він потім завжди вибухав таким схожим на рев, шаленим реготом, що очі у нього зовсім зникали — з тієї простої причини, що тоді і лиця його не було видно за страшно роззявленою пащею та кудлатою бородою? При цьому його ніколи не охолоджували серйозні і застигли обличчя оточуючих.

Я кілька разів перечитав телеграму, але не знайшов жодних ознак, які б вказували на її жартівливий характер. Очевидно, це було серйозне доручення, правда, хоч і вельми дивне. У всякому разі, я і не подумав про те, щоб ухилитися від виконання його бажання, безсумнівно викликаного вагомими міркуваннями. Можливо, він збирався зробити якийсь важливий хімічний дослід. І не моя справа була роздумувати про те, для чого йому знадобився кисень. Моя задача була — роздобути його.

У мене ще було в розпорядженні близько години до відходу поїзда з вокзалу Вікторія. Я найняв таксі, попередньо дізнавшись з телефонного довідника адресу одного кисневого заводу на Оксфорд-стріт, і велів відвезти себе туди. Коли я під'їхав до заводу, назустріч мені з воріт вийшли двоє молодих людей, що з зусиллям тягли залізний циліндр і підняли його в автомобіль, який чекав на вулиці. За їх роботою спостерігав один старий і при цьому верескливо сварився. Несподівано він повернувся до мене. Ці різкі риси і борідка, як у цапа, не давали припуститися помилки: переді мною стояв мій старий сварливий супутник професор Саммерлі.

— Ви теж! — вигукнув він. — Чи не станете ви переконувати мене, що теж отримали безглузду телеграму щодо кисню?

Я простягнув йому телеграму.

— Так-так, і я її отримав і послухався його, вельми неохоче. Наш милий приятель нестерпний, як завжди. Не міг же йому, справді, так терміново знадобитися кисень, що він знехтував звичайними способами його доставки і забирає час у людей, зайнятих більше ніж він, і більш важливими справами? Чому він не виписав його з заводу?

Я міг тільки відповісти, що на це були у нього, ймовірно, серйозні причини.

— А може, він їх тільки вважав серйозними? Це, у всякому разі, не одне й те саме. Тепер вам, звичайно, не потрібно купувати кисень, тому що я і так везу з собою неабиякий запас.

— Та все одно, він чомусь бажає, певно, з якихось своїх міркувань, щоб я теж привіз кисень. Мені не хотілося б йти проти його волі.

Зрештою, не звертаючи уваги на буркотливі заперечення професора, я купив кисень, і незабаром поруч з його балоном в автомобіль було поставлено і мій. Саммерлі запропонував підвести мене на вокзал Вікторія.

Я підійшов до шофера мого таксі, щоб розплатитися. Той заломив значно вищу таксу за обговорену раніше, і повівся надзвичайно зухвало. Коли я знову підійшов до Саммерлі, у нього відбувалася запекла суперечка з обома молодиками, що ставили кисень в автомобіль і його сива цапина борідка підстрибувала від хвилювання. Один з робітників обізвав його, пам'ятається, дурним, полинялим, старим папугою і це так розлютило шофера машини Саммерлі, що він зіскочив зі свого сидіння і хотів з кулаками стати на захист професора. Мені ледь вдалося запобігти бійці.

Всі ці дрібні інциденти, як і наступні, можуть здатися нікчемними і тоді, дійсно, не привернули до себе моєї уваги. Однак, коли я тепер дивлюся назад, то бачу їх зв'язок з тією подією, про яку збираюся повідомити.

Шофер, як мені здалося, був новачком, або, можливо, хвилювання, викликане інцидентом з робочими, позбавило його контролю над собою. У всякому разі, він вів машину з шаленою швидкістю.

По дорозі на вокзал ми два рази мало не зіткнулися іншими автомобілями, що мчали так само шалено і безладно — я ще пам'ятаю, як скаржився своєму супутнику, що спритність лондонських шоферів значно знизилася. Один раз ми мало не врізалися в натовп людей, що витріщався на бійку на розі Мелл-парку. Всі ці люди, і без того в стані сильного збудження, виявилися надзвичайно жорстокими до нашого незграбного шофера, і один хлопець, схопившись на підніжку, заніс палицю над нашими головами. Я зіштовхнув його, і ми були раді, коли ми проминули цей натовп та неушкодженими вибралися з парку.

Ці маленькі події залишили мене знервованим, та й терпіння моїх супутників, здавалося, теж вичерпувалося.

Втім, гарний настрій повернувся до нас, коли на вокзалі ми побачили лорда Джона Рокстона, що ходив взад і вперед по перону. Його довга, худа фігура була одягнена в світлий твідовий мисливський костюм. Виразне обличчя, з прекрасними, проникливими і при цьому веселими очима, засяяло радістю, коли він побачив нас. Рудувате волосся його подекуди засріблилося, зморшки на лобі стали глибше, але він залишався тим самим лордом Джоном, добрим товаришем минулих часів.

— Привіт, Herr Professor! Здоров був, юний друже! — вигукнув він і пішов нам назустріч.

Лорд Джон розреготався, побачивши наші резервуари з киснем, які в цю мить розвантажував носій.

— Ви теж це купили! — вигукнув він. — Мій балон вже стоїть у купе. Що на цей раз спало на думку старому?

— Ви читали його лист в Times? — запитав я.

— А що там?

— Нісенітниця! — різко сказав Саммерлі.

— Думаю, що тут є якийсь зв'язок з цією кисневою витівкою, я майже впевнений в цьому, — зауважив я.

— Нісенітниця! — ще раз сказав Саммерлі із запалом, безсумнівно, зайвим.

Ми розмістилися в купе першого класу для курців, і професор вже закурив свою стару трубку, яка щоразу вселяла побоювання, що вона може обпекти його довгий сварливий ніс.

— Наш друг Челленджер — людина розумна, — сказав він збуджено. — З цим кожен погодиться. Тільки дурень може оскаржувати це. Ви подивіться на величину його капелюха! Капелюх цей прикриває мозок вагою в шістьдесят унцій — потужну машину, що працює без упину і дає відмінний продукт. Покажіть мені машинну будівлю, і я вам визначу розміри машини. Але при цьому він — природжений шарлатан! Ви ж пам'ятаєте, що я одного разу вже сказав йому це в обличчя. Природжений шарлатан, який вміє вправно привертати увагу за допомогою своїх драматичних трюків. В даний час все спокійно, ось чому наш приятель Челленджер хоче знову звернути на себе увагу суспільства. Чи не думаєте ви, що він серйозно вірить у всю цю нісенітницю щодо зміни в ефірі і загрози,

що нависла над людським родом? Чи може бути в житті щось дурніше цього?

Він сидів, як старий білий ворон, каркав і трясся від сардонічного сміху. Я розгнівався, коли почув, в якому тоні він говорить про Челленджера. Було абсолютно непристойно так говорити про людину, якій ми були зобов'язані своєю славою. Я вже хотів гнівно відповісти йому, коли мене випередив лорд Джон.

— У вас вже одного разу вийшла сутичка зі старим Челленджером, — сказав він різко, — і через десять секунд ви лежали на обох лопатках. Я вважаю, професор Саммерлі, що вам було б найкраще відступитися і не чіпати його.

— Крім того, — додав я, — він був нам усім вірним другом. Хоч би якими були його недоліки, він відверта, пряма людина і ніколи не став би говорити погане про своїх супутників за їхньою спиною.

— Слушно сказано, мій хлопчику! — вигукнув лорд Джон Рокстон.

Потім він, привітно посміхаючись, поплескав по плечу професора Саммерлі.

— Herr Professor, не будемо сваритися, ми адже занадто багато пережили разом! Але Челленджера не чіпайте, бо цей молодий чоловік і я небайдужі до старого.

Саммерлі не був, однак, розташований піти на мирову. Обличчя його було холодним, як лід і він нервово димів своєю люлькою.

— Що стосується вас, лорде Рокстоне, — прокаркав він, — то вашій думці в наукових питаннях я надаю рівно стільки ж значення, скільки ви надавали б моїй, наприклад, щодо нової мисливської рушниці. У мене є своя думка, сер, і я вмю її відстоювати. Невже, якщо я одного разу помилився,

то повинен приймати на віру все, чим ця людина бажає нас пригощати, хоча б це була відверта нісенітниця, і не мати права на власну думку? Чи потрібен нам такий собі Папа від науки, чиї непогрішні укладення повинні бути прийняті без заперечень смиренною паствою? Заявляю вам, панове, що у мене самого є голова на плечах і що я вважав би себе снобом і рабом, якби не жив власним розумом. Раз це доставляє вам таке задоволення, то зробіть милість, вірте в лінії Фраунгофера і в те, що вони розпливаються в ефірі, і в усю таку дичину, але не вимагайте, щоб люди, старші від вас і досвідченіші, божеволіли разом з вами. Хіба не ясно як свічка, що якби ефір змінився, як він припускає, то це відбилося б згубно на здоров'ї людей і позначилося б і на нас самих? — Він розсміявся, шумно тріумфуючи з приводу власної аргументації. — Так, панове, в цьому випадку ми б не сиділи у цьому поїзді, мирно обговорюючи наукові питання, а помічали б явні ознаки отруєння. Але скажіть, будь ласка, в чому вбачаєте ви ознаки цієї «отрути», цього «космічного розкладання»? Відповідайте мені на це, панове! Відповідайте! Ні, я прошу вас не ухилятися, я наполягаю на відповіді!

Я дедалі більше злився. У поведінці Саммерлі було щось дратівливе та агресивне.

— Вважаю, ви висловлювали би дещо стриманіші зауваження, якби точніше були інформовані про стан речей, — сказав я.

Саммерлі вийняв люльку з рота і витріщив на мене очі.

— Вибачте, сер, що ви бажаєте сказати цим, безсумнівно, зухвалим спостереженням?

Я коротко повідомив про дивну епідемію серед тубільців Суматри, а також про те, що на Зондських островах раптово згасли маяки.

— Є межі і для людської тупості! — крикнув Саммерлі, все більше приходячи в лютю. — Невже ж ви не можете зрозуміти, що ефір, якщо ми навіть на мить погодимосся з ідіотською теорією Челленджера, є речовина рівномірної консистенції і що склад його на іншому кінці землі не може бути іншим, ніж тут, у нас? Невже ви могли хоч на секунду припустити, що існує особливий ефір для Англії і особливий для Суматри? Чи не думаєте ви, чого доброго, що ефір Кента у багатьох відношеннях краще, ніж ефір графства Сюррей, через яке ми в даний момент проїжджаємо? Воістину легковірність і невігластво профанів безмежні. Чи це можливо взагалі, щоб ефір на Суматрі мав згубні властивості, що позбавили свідомості населення цілої країни, тоді як ефір наших зон не робить ані найменшого впливу на наше самопочуття? Про себе, у всякому разі, я можу тільки сказати, що тілесно і духовно ніколи не відчував себе краще, ніж тепер.

— Можливо. Я не кажу, що я вчений, — сказав я, — але мені іноді доводилося чути, що наукові досягнення одного покоління нерідко визнаються помилковими вже в наступному поколінні. І в решті решт не потрібно володіти особливо гострим розумом, щоб збагнути, що ефір, про який ми по суті дуже мало знаємо, в різних частинах світу міг би відчувати на собі вплив місцевих умов і через це на іншому кінці землі виявляти дію, яка, мабуть, пізніше з'явиться і у нас.

— «Міг би» і «мабуть» — не можуть бути доказами! — розлючено закричав Саммерлі. — Так і свині могли би літати, але вони не літають. Мені нема про що з вами сперечатися. Челленджер заразив вас обох своїм божевільям, і ви розучилися тверезо мислити. З таким же

успіхом я міг би вести розмову з диванною подушкою у цьому купе.

— Я повинен вам сказати абсолютно відверто, професор Саммерлі, що з часу нашої останньої зустрічі ваші манери анітрохи не покращилися, — різко сказав лорд Джон.

— Ви, титуловані особи, не дуже-то любите правду, — відповів Саммерлі з їдкою усмішкою. — Чи не правда, це не дуже приємне відчуття, коли тобі вказують, що гучне ім'я не заважає бути надзвичайно неосвіченою людиною?

— Чесне слово, сер, — жорстко сказав лорд Джон, — будь ви молодше, ви б не наважилися говорити зі мною в такому тоні.

Саммерлі виставив уперед підборіддя з маленькими гострими клаптиками своєї цапиною бороди.

— Благоволіть взяти до відома, шановний пане, що як в старості, так і в молодості я ще жодного разу в житті не вагався говорити те, що думаю, прямо в обличчя невігласам, — так, сер, — невігласам. І цій звичці я не зраджу, скільки б у вас не було титулів, які тільки можуть винайти раби і привласнити собі дурні.

Очі лорда Джона на мить спалахнули. Він з великим зусиллям стримав себе та з гіркою посмішкою відкинувся на спинку сидіння, схрестивши руки на грудях. Усе це справило на мене надзвичайно тяжке та неприємне враження. Наче хвиля, в голові пронеслися спогади про сердечну дружбу, про часи радісної спраги пригод, про все, за що ми страждали, чого домагалися і чого досягли. І ось до чого дійшло тепер — до випадів і образ!

Я раптом розплакався. Голосно, нестримно схлипував і зовсім не міг заспокоїтися. Мої супутники з подивом дивилися на мене. Я закрити обличчя руками.



— Все в порядку, — сказав я. — Але це так сумно!

— Ви хворі, друже мій, — сказав лорд Джон. — Мені одразу здалося, що з вами не все гаразд.

— Ваші звички, сер, за останні три роки анітрохи не покращилися, — сказав Саммерлі, хитаючи головою. — Мені теж впала в очі ваша поведінка при нашій зустрічі. Не витрачайте на нього даремно своєї участі, лорде Джоне. Ці сльози — чисто алкоголічні. Людина надто багато випила. Втім, я вас щойно назвав невігласом, і це не зовсім добре з мого боку. Це мені нагадало, однак, про один з моїх талантів, яким я раніше володів. Він досить забавний, незважаючи на його банальність. Ви знаєте мене тільки як серйозного вченого. Чи повірите ви, що я колись користувався репутацією відмінного імітатора голосів тварин? Мені вдасться вас, мабуть, приємно розважити. Чи не потішило б вас, якби я заспівав півнем?

— Ні, сер, — сказав лорд Джон, все ще засмучений, — це мене не потішило би.

— Квоктання квочки, що тільки знесла яйце, викликало завжди бурхливе захоплення. Ви дозволите?

— Ні, сер, будь ласка. Я рішуче відмовляюся.

Незважаючи це заперечення, зроблене в серйозному тоні, професор Саммерлі відклав убік трубку і під час подальшої подорожі розважав нас — або, вірніше, думав, що розважає — наслідуванням голосу птахів та тварин. Це було так абсурдно, що мої сльози раптом змінилися бурхливим істеричним сміхом.

Я сидів навпроти цього серйозного професора і бачив, ні, скоріше чув його в образі самовпевненого півня або собаки, якому прищепили хвіст. Десь посередині дійства лорд Джон простягнув мені газету, на полях якої було

написано: «Бідолаха! Зовсім з глузду з'їхав!». Все це було, звичайно, дуже дивно, проте професорова вистава здалася мені дуже милою і кумедною.

Тим часом лорд Джон нахилився до мене і почав розповідати довгу історію про буйвола та індійського раджу, в якій я не міг вловити ані початку, ані кінця. Коли професор Саммерлі саме защебетав канаркою, а лорд Джон досяг, здавалося, кульмінаційної точки в своєму оповіданні, поїзд нарешті зупинився у Джарвіс-Бруці, на станції Ротерфілд.

Тут на нас чекав Челленджер. Все індики світу не могли б крокувати більш гордою ходою, ніж професор, що йшов назустріч нам по перону власної станції з поблажливою посмішкою. Якщо він і змінився з часу нашої останньої зустрічі, то зміна полягала головним чином у тому, що його характерні риси стали ще різкіше, ніж колись. Потужна голова з опуклим чолом і пасмами волосся, що закривали очі, здавалося, ще збільшилася, чорна борода велично спадала на груди, гострі сірі очі дивилися на світ ще більш зухвало, ніж у минулі часи.

Він жартівливо потис мені руку з особливою усмішкою викладача, що зустрів свого вихованця. Привітався з іншими, допоміг нам винести багаж і балони з киснем та помістив усе це у свій великий автомобіль, шофером якого був наш старовинний знайомий, незворушний, мовчазний Остін. Коли я в останній раз приїжджав сюди, він мав посаду дворецького.

Дорога йшла вгору по пологому пагорбу, красивую, приємною місцевістю. Я сидів попереду, поруч з шофером. Три моїх супутника, що були за мною, говорили всі одночасно. Лорд Джон, наскільки я міг зрозуміти, все ще

борсався у історії з буйволом. Перебиваючи його і один одного, звучали низький бас Челленджера і різкий голос Саммерлі. Вони обидва затіяли якийсь науковий спір. Раптом Остін, не відводячи очей від керма, повернув до мене своє, кольору червоного дерева, обличчя.

— Я звільнений, — сказав він.

— Боже мій! — вигукнув я.

В цей день мені все уявлялося незвичайним, всі говорили найнесподіваніші речі. Я ніби бачив сон.

— У сорок сьомий раз! — сказав задумливо Остін.

— Коли ж ви залишите службу? — запитав я, не знайшовши нічого кращого.

— Ніколи, — відповів він.

На цьому розмова, здавалося, скінчився, але через деякий час Остін озвався знову.

— Якщо я піду, хто ж подбає про нього? — він кивнув головою в бік свого хазяїна. — Хто тоді стане йому служити?

— Ймовірно, хтось інший, — припустив я непереконливо.

— Це неможливо. Ніхто тут не протягне більше тижня. З моєю відставкою всьому дому буде гаплик, як годиннику, в якому лопне пружина. Кажу вам це тому, що ви його друг і повинні це знати. Якби взяв його слова близько до серця... Він та його дружина, будуть без мене, як малі діти без батьків. Увесь дім на мені, а ось маєш, він мене звільняє!

— Чому ж ніхто не може тут ужитися? — запитав я.

— Тому що не всі такі розважливі, як я. Хазяїн людина дуже розумна, така розумна, що часом навіть занадто. Втім, здається мені, він не зовсім при своєму розумі. Знаєте, що він зробив сьогодні вранці?

– Що?  
– Вкусив економку, – хрипко прошепотів Остін.  
– Вкусив?  
– Так, сер, за ногу. Я бачив на власні очі, як вона потім кулею вилетіла за ворота.

– Боже милосердний!

– Ви б ще не те сказали, якби побачили, що у нас коїться. Він не припиняє сваритися з сусідами. Деякі з них кажуть, що він був би у більш належному суспільстві, коли б перебував серед допотопних чудовиськ, яких ви описали. Так вони думають. Я служу йому вже десять років і прив'язаний до нього, він велика людина, і служити йому – честь. Але часом він дуріє. Погляньте, сер, хоча б на це! Навряд чи це можна назвати старою доброю гостинністю, чи не так? Прочитайте самі!

Я підняв очі. Автомобіль як раз трохи сповільнився, беручи крутий підйом, і я побачив укріплену на паркані дошку з наступним коротким і виразним написом:

### ЗАСТЕРЕЖЕННЯ!

відвідувачам, журналістам і жебракам вхід заборонено!

Д. Е. ЧЕЛЛЕНДЖЕР

– Це важко визнати привітним, – сказав Остін, хитаючи головою. – На вітальній картці такий напис виглядав б не дуже. Вибачте мене, пане, я вже давно так багато не говорив, але не можу стримати себе. Щось на мене найшло. Най б'є мене смертним боєм, я не звільнюсь, будьте впевнені. Він мій хазяїн, а я його слуга, хай воно так і залишається до скону. Ми в'їхали в ворота, пофарбовані білою фарбою, і покотили по звивистій алеї з кушів

рододендрону. В кінці алеї ми побачили гарний цегляний дім з білими віконницями. Місіс Челленджер, маленька, тендітна жіночка, стояла, усміхаючись, у відкритих дверях, вітаючи нас.

— Ну, моя люба, — сказав Челленджер, вискакуючи з автомобіля, — я привіз тобі гостей. Для нас це новина — приймати гостей, чи не так? Ми із сусідами, не дуже любимо один одного, згодна? Якби вони могли позбавитись нас за допомогою шурячої отрути, то, думаю, зробили б це уже давно.

— Це жахливо, прямо-таки жахливо, — чи то сміючись, чи то плачучи вигукнула його дружина. — Джорджу завжди потрібно з кимось сваритися. У нас тут немає жодного друга.

— Саме тому я можу дарувати нероздільну увагу своїй незрівнянній дружині, — сказав Челленджер і обхопив її талію своєю короткою товстою рукою.

Горила поруч з газеллю — ось так можна було уявити собі це подружжя.

— Підемо, підемо, гості, певно, втомилися з дороги. Ланч вже має бути готовий. Сарра повернулася?

Дружина професора пригнічено похитала головою. Він голосно розсміявся, пригладжуючи свою лапату бороду.

— Остіне, — крикнув він, — коли поставите машину в гараж, допоможіть господині. Тепер, джентльмени, ходімо до мене в кабінет, я повинен повідомити вам деякі дуже важливі речі.

Кінець ознайомчого уривка

Завантажити повний текст:

[https://tsybulska.com/product/poison\\_belt\\_ukr/](https://tsybulska.com/product/poison_belt_ukr/)

Arthur Conan Doyle

The Poison Belt

<https://freeditorial.com/en/books/the-poison-belt>

Переклад українською, оформлення та верстка

Вікторія Цибульська